

Lietuvos respublikos Seimo nariui
Simonui Gentvilui

2020-06-19 Nr. SD-200142
į 2020-06-04 raštą

El. p. simonas.gentvilas@lrs.lt

Kopija:

Valstybinei energetikos reguliavimo tarnybai
Valstybinei miškų tarnybai
VĮ „Valstybinė miškų urėdija“
VĮ „Lietuvos verslo paramos agentūra“
Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijai
Lietuvos nepriklausomų šilumos gamintojų asociacijai

DĖL BOKURO TIPO NAUDOJIMO LIETUVOJE

BALTPOOL UAB gavo ir išnagrinėjo Jūsų 2020-06-04 raštą „Dėl biokuro tipo naudojimo Lietuvoje“ bei pagal savo kompetenciją teikia atsakymą į jį.

Pažymime, kad Energijos išteklių rinkos įstatymo 19 str. 4 d. nustato, jog duomenys apie energijos išteklių biržos dalyvius yra konfidencialūs ir tretiesiems asmenims gali būti pateikti griežtai tik teisės aktuose nustatytais atvejais ir tvarka. Todėl duomenys apie perkamus ir parduodamus atskirų rūšių biokuro produktus yra teikiami apibendrintai ir nenurodant sandorių šalių.

Šilumos gamintojams faktiškai patiekto biokuro kiekis, pagal biokuro biržoje sudarytus sandorius

Laikotarpis	SM1		SM2		SM3	
	tne	įm. skaičius	tne	įm. skaičius	tne	įm. skaičius
2017	30827.906	24	259360.102	54	138180.684	29
2018	32880.418	29	265803.988	57	119105.937	19
2019	43706.507	29	294662.814	58	99164.016	17

Biokuro, atitinkančio SM3 produkto reikalavimus, rinkos situacijos vertinimas

Nagrinėjant biokuro tiekimo periodą laikotarpyje nuo 2017 m. iki 2019 m. formuojasi tendencija, jog SM3 dalis biokuro balanse krito nuo 32 % iki 23 %. Tačiau šie rezultatai neatspindi realios situacijos, nes net perkant SM3 kokybės biokurą, pristatant kurą yra tiekiamas geresnės kokybės kuras. Pvz.: 2019 m. iš viso patiekto kuro tik 8 % sudarė SM3 kokybės (pagal sandorius turėtų būti 23 %), t.y. visas kitas patiektas biokuras buvo atitinkantis SM1 ir SM2 kuro kokybę.

SM3 kokybės kurą deginanti CŠTĮ susiduria su didesniais eksploatacijos kaštais, nes kuras skatina pakurų koroziją, didesnis smulkiųjų dalelių kiekis padengia šilumokaičio paviršius, kas atitinkamai mažina NVK, taip pat šis biokuras didina pelenų šalinimo sąnaudas. Dėl to turėtų susiformuoti kainų skirtumas tarp SM2

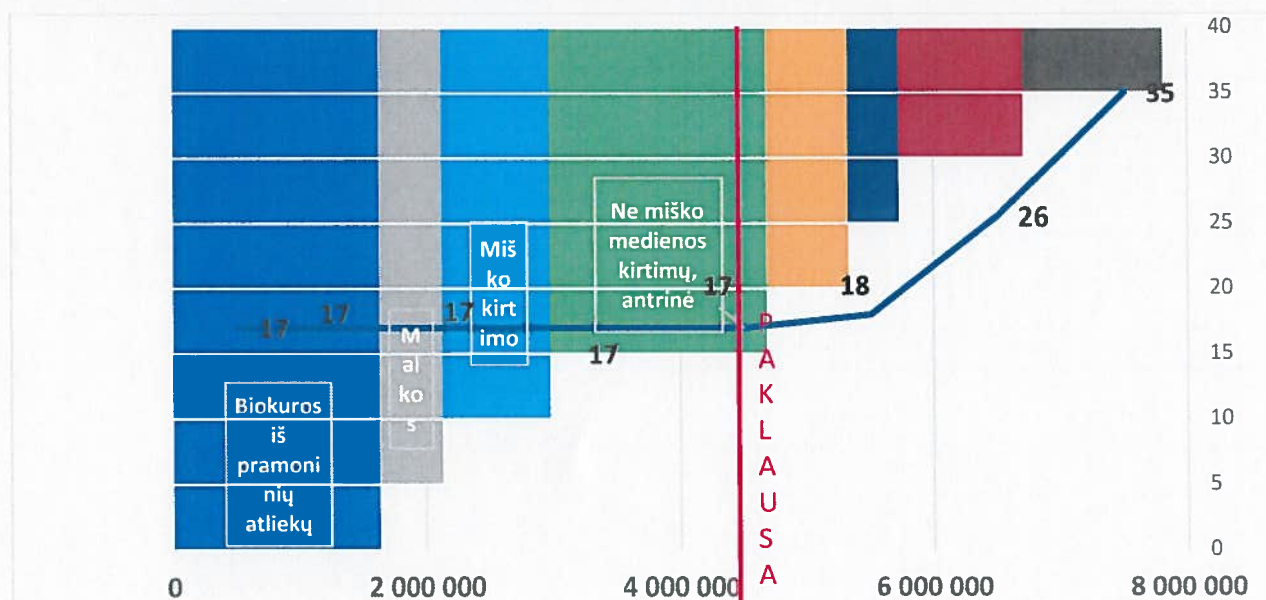
ir SM3 biokuro produktų, kuris leistų SM3 deginančiai įmonei kompensuoti galimus netekimus mažesnėmis kainomis.

Tačiau faktinė rinkos situacija šiandien rodo, jog SM3 ir SM2 kainos skirtumas yra per mažas, kad apsimokėtų tiekti prastos kokybės kurą, nes pirkdamas SM3 biokurą pirkėjas patiria daugiau sąnaudų, o pardavėjas, pristatydamas SM3 patiria papildomas transportavimo sąnaudas (tiekdamas SM2 ir aukštesnės kokybės kurą vienu reisui biokuro tiekėjas atveža didesnės energetinės vertės kuro kiekį).

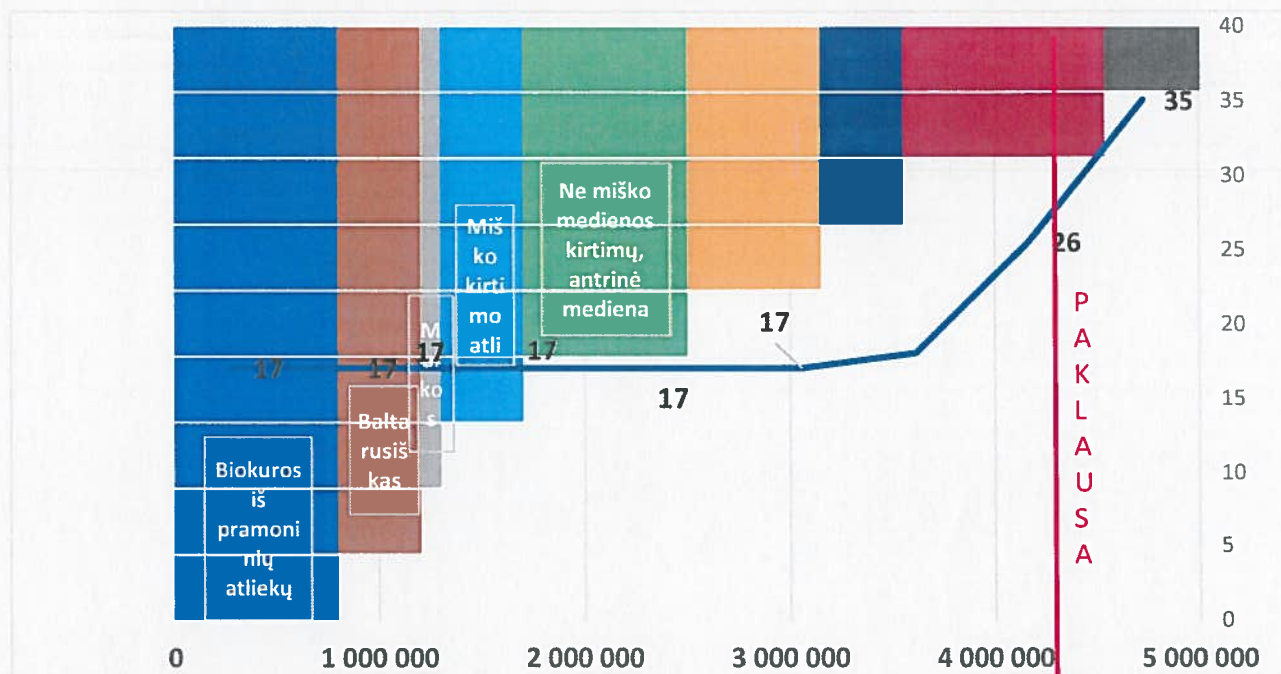
Jei Lietuvos rinka veiktų izoliuotai, Lietuvos teritorijoje apskritai nėra galimybių pagaminti tokio kiekio SM1 ir SM2 produktų reikalavimus atitinkančios žaliavos (maždaug 3 mln. ktm.), todėl rinkos mechanizmai greitai sureguliuotų kainų skirtumus tarp skirtingų biokuro produktų. 2019 m. maždaug 1/3 sunaudoto biokuro buvo importuotas iš Baltarusijos. Dėl įvairių priežasčių iš Baltarusijos yra vežamas tik SM1 ir SM2 kokybę atitinkantis biokuras, todėl jis sujaukė ir keičia vietinės rinkos sudėtį – SM3 produkto kainos skirtumas nebekompensuoja pirkėjų padidėjusių eksploatacijos išlaidų, mažėja SM3 poreikis, kartu mažėja ir verslo, gaminančio žaliavą, galimybė vykdyti veiklą.

Tačiau reikia pripažinti, jog Lietuvos rinkoje pigaus biokuro kiekis yra ant potencialo ribos. T.y. nors kiek sutrikus miškininkystės veiklai (dažniausiai tai blogos oro sąlygos), kad patenkintų šalies poreikius biokuro gamintojai turėtų papildomai gaminti biokurą iš brangių žaliavos rūšių kaip kelmai ar energetinės plantacijos, ir tai automatiškai paveiktų biokuro kainas. Baltarusiškas importas yra priemonė suvaldyti biokuro kainų apetitus tokiame lygyje, jog šilumos ūkis ne tik, kad nėra našta vartotojams, bet yra viešojo sektoriaus reformos pavyzdžiu.

1 Paveikslas. Ideali situacija Lietuvos biokuro rinkoje (suvartojimas 4,2 mln. m³, visi žaliavos šaltiniai sunaudojami maksimaliai). Ne miško medienos žaliava (žalias plotas) sunaudojama ant potencialo ribos. Kainos rinkoje siekia apie 150 eur/tne, kas iš esmės tenkintų rinkos dalyvius.

2 Paveikslas. 2017 m. situacija rinkoje, kai dėl blogų oro sąlygų krenta biokuro žaliavos ruošą miškuose ir paklausos kreivė pajuda link brangesnių žaliavų šaltinių. Šiuo atveju tik importuojamo biokuro (rudas plotas) kiekio didėjimas gali stabilizuoti rinką.

SM3 biokuro produkto pirkimo skatinimas siekiant mažinti CO2 emisijas iš pūvančios medienos

Importuojamas biokuras išstamia iš rinkos Lietuvos miškuose gaminamą biokuro žaliavą, kurios sunaudojimui nėra jokių alternatyvų – transportuoti vietinį SM3 kokybės biokurą į kaimynines valstybes apsimoka tik išimtiniais atvejais. Šiuo metu nėra tikslios statistikos kiek šalies miškuose supūva žaliavos, kuri galėtų būti naudojama biokuro sektoriuje, tačiau vien tik Valstybinė miškų urėdija yra pranešusi apie 200 tūkst. ktm. pagamintos, bet nesunaudotos biokuro žaliavos, tinkamos tik SM3 produkto gamybai. CO2 emisijos iš pūvančios medienos BALTPOOL žiniomis tik dabar pradedamos skaičiuoti, tačiau kol kas nėra jokių sankcijų nei iš ES, nei šalies viduje. Taip pat reikia pastebėti, kad Lietuvos miškuose maždaug 10 % visos medienos yra negyva mediena, ir tik dalis jos yra panaudojama vykdant kirtimus. 2017 m. buvo inventorizuota 10,3 mln. ktm. negyvos stiebų medienos. Reikia pabrėžti, kad dėl miško išteklių apskaitos specifikos yra skaičiuojamas tik stiebų tūris, SM3 žaliavai gaminti surinktos atliekos iš esmės nepatenka į šią apskaitą.

Schemos, kurios apmokestintų pūvančios medienos išmetamus CO2, įmanomos, tačiau biokuro rinkoje dalyvaujantis 1-2 mln. ktm. atliekų (ne stiebų medienos) nesukeltų esminių pasikeitimų miškų industrijoje ar CO2 išmetimuose pūvant medienai ir būtų daugiau administracinis veiksmas paskatinti vietinio biokuro vartojimą plačiąja prasme.

Galimos apmokestinimo/skatinimo schemas

Kaip buvo minėta rašto pradžioje, vien tik skatinimas pirkti SM3 kokybės biokurą gali neatnešti apčiuopiamos vertės, nes nepriklausomai nuo sandoryje nurodytos biokuro kokybės, biokuro tiekėjas turi teisę pristatyti geresnės kokybės biokurą, todėl įpareigojimas neduotų reikšmingo proveržio. Siekiant sukurti skatinimo mechanizmus visų pirma turi būti įtvirtinta, jog jei pirkėjas įsigijo konkretų produktą, jis turi sekti, kad į katilinės įrenginius neturi patekti geresnės kokybės produktas. Šis įpareigojimas yra įgyvendintas Suomijoje, kur skatinamasis elektros tarifas 100 % išmokamas tik deginant iš miško atliekų pagamintą biokurą. Nevykdam šio įpareigojimo faktiškai – tarifas išmokamas tik 60 % vertės.

SM3 kokybės biokuro deginimas susijęs su papildomais kaštais gaminant šilumą. Dabartiniu atveju, kainų skirtumas (apie 15 eur/tne) yra nepakankamas, paskata sudarinėti SM3 biokuro sandorius yra maža, be to išaugus SM3 paklausai, skirtumas dar labiau sumažėtų.

Apmokestinimo/skatinimo schema turi kompensuoti šilumos gamintojui papildomus kaštus arba kompensuoti biokuro gamintojų sąnaudų dalį, kad ruošti SM3 kokybės biokurą nebūtų nuostolinga. Taipogi, reikia įvertinti galimas apmokestinimo/skatinimo schemas, nes jos turės poveikį ar tai šalies biudžetui, ar šilumos vartotojams, ar biokuro tiekėjams.

Dėl biokuro importo iš Baltarusijos vien tik šalies biudžetas netenka 10-15 mln. eurų (Litbioma skaičiavimais) vertės akcizo (dėl sumažėjusio kuro, reikalingo paruošti žaliavai ir pagaminti biokuro produktą, suvartojimo) ir darbo užmokesčio apmokestinimo pajamų, tad šalies biudžetas galėtų būti vienas iš skatinimo šaltinių. Subsidijų galėtų gauti

- tiekėjai, kurie pardavinėja SM3 biokurą, kas leistų jiems pigiau pardavinėti SM3 biokurą ir dirbtinai susidarytų skirtumas tarp SM2 ir SM3. Reikia pastebėti, kad tiekėjų subsidijavimas nebūtinai atsispindėtų biokuro kainose, nes galutines kainas lemia paklausos/pasiūlos santykis.
- Šilumos gamintojai, kurie patirtų papildomų sąnaudų dėl faktiškai naudojamo SM3 kokybės biokuro.

Taipogi skatinimo šaltiniu galėtų tapti pinigų fondas, kurį suformuotų tos CŠTJ, kurios nuspręstų nedeginti SM3 kokybės biokuro ir mokėtų į fondą kaip ir taršos mokesťį (analogiškas sunaudoto kuro kiekiui liko supūti miške ir sukūrė CO2 emisiją) nuo kiekvieno kuro vieneto. Fondas galėtų būti padalintas kartą per metus proporcingai visiems SM3 naudotojams arba tiekėjams. Šiuo atveju miestai, kurių CŠTJ nusprendė deginti aukštesnės kokybės biokuro produktus, subsidijuotų miestus, kuriuose deginami prastesnės kokybės biokuro produktai.

RED II direktyvos įgyvendinimas

2021 m. įsigalioja ES direktyva REDII. Direktyva numato, jog šalys narės privalo priimti įstatymus, įpareigojančius šilumą gaminti iš tvarių biomasės šaltinių. Biomasės tvarumas iš esmės reiškia, kad pirkėjas yra įpareigotas žinoti ir kontroliuoti šaltinius, iš kurių pristatomas biokuras, garantuoti, jog miško žaliava buvo parosta tinkamai. Šilumos gamintojai tampa atskaitingais prieš šį reguliavimą, jei jų galia viršija 20 MW instaliuotą galią.

Šilumos gamintojai taipogi turės skaičiuoti CO2 pėdsaką, kurį palieka jo biokuro gamintojas biokuro žaliavos ruošimo, biokuro gamybos ir transportavimo metu. CO2 pėdsako skaičiavimas atsilieps šilumos gamintojams per tai, kad tie, kurie atsiveš biokurą didesniais atstumais, jie privalės pirkti ATL, kas

automatiškai iš toliau transportuojamą biokurą paverstų mažiau naudingu. ES reglamento pagalba siekia, jog biokuras, kaip mažos energetinės vertės tūryje kuras, būtų naudojamas kuo lokaliau.

Šis reguliavimas, sprendamas CO₂, išmetamo gaminant ir transportuojant biokurą, turėtų įtakos ir baltarusiško biokuro atžvilgiu, tačiau yra būtina Lietuvos įstatymuose numatyti transportavimo atstumus (pristatymo iki pakrovos vietos, papildomu CO₂ išmetimus už pakrovimą ir iškrovimą) mažesnius nei numato ES reglamentas, nes importas iš Baltarusijos vykdomas palyginti nedideliu atstumu ir neturėtų reikšmingos įtakos skatinant vietinio biokuro sunaudojimą.

Generalinis direktorius

Andrius Smaliukas

Vaidotas Jonutis, tel. (8 5) 239 3159, el. p. vaidotas.jonutis@baltpool.eu